

21 juni, Amsterdam Sonesta Koepelzaal, 20.15 uur

Pro Cantione Antiqua

Van eenstemmigheid tot polyfonie in Engeland en Spanje

Mark Brown _____ dirigent
 James Bowman, Paul
 Esswood, Timothy Penrose _____ countertenor
 James Griffett, Ian Partridge _____ tenor
 Brian Etheridge,
 David Thomas _____ bas

Gregoriaans

Kyrie cum versibus: Orbis Factor

Sequentia: Nato canunt omnia

Henry VIII

Pastime with good cumpanye

W. Cornyshe

Ah Robyn, gentle Robyn

Anoniem

And I where a maiden

Time to pass with goodly sport

Gregoriaans

Feria V: In Coena Domini 'Lectio I'

Lamentatione Jeremiae

Cr. de Morales

O Crux, Ave

J. de Castro

Angelus ad pastores

R. Ceballos

Hortus Conclusus

J. Shepherd

Kyrie en Gloria uit 'Plainsong Mass for a Mene'

T.L. de Victoria

Ave Maria

Duo Seraphim

J. Shepherd

Credo uit 'Plainsong Mass for a Mene'

T.L. de Victoria

O Sacrum Convivium

J. Shepherd

Sanctus, Benedictus, Agnus Dei uit 'Plainsong Mass for a Mene'

T. Tallis

Te lucis ante terminum

vlam gevat voor Anna Boleyn. Pogingen om via de normale wegen ontbinding van het huwelijk te verkrijgen leden schipbreuk, de enige oplossing leek te liggen in het verbreken van de toch al verzwakte banden met de kerk van Rome en haar voorschriften. En zo werd in 1534 met de 'Act of Supremacy' een nationale engelse kerk ingesteld, met de koning aan het hoofd. Problemen volgden al snel. Toen de katholiek gebleven Maria Tudor, dochter van Hendrik VIII en Catharina van Aragon, in 1553 op de troon kwam trachtte zij met alle geweld het katholicisme in ere te herstellen. Zij maakte zich echter gehaat door haar huwelijk met de spaanse kroonprins Philips II. De bloedige vervolging van de protestanten leverde Maria de bijnaam 'Bloody Mary'. Haar vroege dood bracht de herkatholisering van Engeland tot stilstand. Elizabeth, haar opvolgster, stelde zich aanvankelijk neutraal op, maar keerde zich later fel tegen de katholieken.

De onstabiele toestand op godsdienstig gebied had gevolgen voor de kerkmuziek, het katholicisme verlangde latijn en ging zich te buiten aan de meest ingewikkelde polyfone structuren, het protestantisme vroeg om eenvoudige muziek op engelse teksten. De 'Plainsong Mass for a Mene' van John Shepherd is een mengvorm: de latijnse mistekst is heel sober verklankt in een afwisseling van éénstemmig gregoriaans (= plainsong, vandaar 'Plainsong Mass') en meerstemmige gedeelten. De bovenstem is 'for a mene' of 'meane-voice', het midden tussen de hoge mannenstem en de hoge jongensstem.

De liturgische muziek van de rooms-katholieke kerk, het gregoriaans, is in ontelbare andere gevallen uitgangspunt geweest voor één- of meerstemmige composities en als zodanig van fundamenteel belang voor vrijwel alle westerse muziek. Binnen het éénstemmige repertoire vinden we de trope en de sequens, allebei toevoegingen van tekst en/of muziek aan bestaande gregoriaanse gezangen, de trope blijft afhankelijk van zijn 'moeder', de sequens kan een zelfstandig leven gaan leiden. Dat is op grote schaal gebeurd, tot het midden van de zestiende eeuw zijn er ongeveer 5000 sequenzen bekend, op vier na zijn ze echter allemaal als uitwassen verbannen door het Concilie van Trente (1545-1563). De sequens 'Nato canunt omnia' was in het middeleeuwse Engeland algemeen in gebruik, maar kwam ook in Spanje voor, getuige een in 1507 in Sevilla gedrukt missaal. Het gregoriaans was overigens pas sinds de elfde eeuw in Spanje ingevoerd, daarvóór had de spaanse kerk een eigen gezang, het mozarabisch. Vrijwel het complete repertoire daarvan is mét muziek overgeleverd, echter met één groot probleem, de notatie is niet te ontcijferen. Pogingen daartoe zijn wel ondernomen, maar het resultaat is tot nog toe beperkt gebleven tot een twintigtal gezangen die met enige zekerheid beantwoorden aan de originele vorm; de klaagzang van Jeremias is er daar één van, genomen uit een manuscript in de Benedictijner abdij van Santo Domingo de Silos, niet ver van Burgos.

Van eenstemmigheid tot polyfonie in Engeland en Spanje

Niet zelden hebben politieke huwelijken behalve regeringstechnische ook muzikale consequenties gehad. Bij de bruiloft van de spaanse Catharina van Aragon, dochter van Ferdinand en Isabella, met de engelse prins Arthur (waarbij o.a. William Cornyshe voor de muzikale omlijsting zorgde), was dat nauwelijks het geval en evenmin bij haar volgende huwelijk, met Hendrik VIII. In het laatste geval was het veeleer de ontbinding van het huwelijk die aanleiding gaf tot muzikale veranderingen. Na bijna 18 jaar was Catharina er nog niet in geslaagd Hendrik een troonopvolger te schenken en bovendien had Hendriks hart

Hoewel incidenteel verbindingen op muziekgebied tussen Spanje en Engeland kunnen worden aangetoond (Pedro IV had in de veertiende eeuw o.a. engelse musici in dienst; de beroemde organist Antonio de Cabezon is in het gevolg van Philips II in Engeland geweest) lijkt een wederzijdse beïnvloeding weinig aannemelijk. Dan zijn de banden tussen Spanje en Italië veel sterker. De twee belangrijkste spaanse komponisten van kerkmuziek in de zestiende eeuw hebben zelfs een deel van hun leven in Rome doorgebracht, Cristobal de Morales als zanger in de pauselijke kapel, Tomas Luis de Victoria aanvankelijk als leerling, later als leraar aan het Collegium Germanicum in de eeuwige stad. Aan dat Collegium studeerden behalve duitse ook o.a. engelse priesterstudenten en soms fungeerden die als kulturele ambassadeurs voor Victoria's muziek in hun respectievelijke vaderlanden.

Jan Nuchelmans

Pro Cantione Antiqua

Pro Cantione Antiqua is een ensemble van mannenstemmen in variabele bezetting, waarin ook enige van Englands veelbelovende jonge solisten zijn opgenomen. Het gezelschap probeert in zijn repertoire de dramatische zangstijl na te streven waarmee de Sixtiense kapel beroemd is geworden in de tijd van de mannelijke 'sopranisti' en kastraten.

Hun repertoire omvat een uitgebreid scala van solo- en koorwerken uit de barok en enige hoogtepunten uit Middeleeuwse en Renaissance muziek, maar er staan ook moderne komponisten op het programma.

Theatermuziek en liederen van H. Purcell en tijdgenoten

'Catch, that catch can. Qui canere potest, canat' vermeldt de titelpagina van de in 1609 door Thomas Ravenscroft uitgegeven verzameling 'Deuteromelia'; vrij vertaald: 'Kun je nog zingen, zing dan mee', zingen vooral in canon, 'catch' of 'round' is de engelse benaming voor canon. Het zingen van catches en ballades was aan het eind van de 16e en gedurende de 17e eeuw een geliefde vorm van muzikaal tijdverdrijf, 'to sing in consort, and to hear and enjoy ale and tobacco'. Ravenscroft is als uitgever van een drietal bundels met dergelijke muziek de geschiedenisboeken ingegaan. Als beeld van het muziekleven onder het volk zijn de catches en ballades van onschatbare waarde en met hun duidelijke opbouw en goed herkenbare melodieën zijn ze ook vandaag de dag nog attractief. In 'Three country dances' zingt de laagste stem een simpele baslijn, waarboven de drie overige stemmen een drietal volksliederen uit die tijd combineren; één van die liederen was in het zeventiende eeuwse Nederland bekend als 'de Rommelpot'. Ravenscroft's 'Remember' is in zijn eenvoud indrukwekkend, terwijl de 'three soldiers' de ruige kant van het leven bezingen. Over het algemeen hebben de grotere komponisten zich met deze vaak

22 juni, Den Haag Diligentia, 20.15 uur

Pro Cantione Antiqua The Restoration Academy

Theatermuziek en liederen van H. Purcell en tijdgenoten

Mark Brown _____ dirigent
James Bowman, Paul
Esswood, Timothy Penrose _____ countertenor
James Griffett, Ian Partridge _____ tenor
Brian Etheridge,
David Thomas _____ bas
Simon Standage,
Eleanor Sloane _____ viool
Trevor Jones _____ altviool
Jane Ryan _____ viola da gamba
Alan Cuckston _____ clavecimbel

H. Purcell

Laudate Ceciliam

Not all my torments

T. Ravenscroft

Three country dances

Remember o thou man

N. Lanier

Though I am young

H. Purcell

Lost is my quiet for ever

Sound the trumpet

T. Ravenscroft

We be soldiers three

Of all the birds

H. Purcell

Hark how the wild musicians sing

The Fatal Hour

Arise ye subterranean winds

T. Ravenscroft

By a bank

H. Purcell

When the cock begins to crow

Suite uit 'Abdelazer'

Incidental music from 'Oedipus'

Hear ye sullen powers

Music for awhile

Come away, do not stay

zeer platvloerse catches niet of nauwelijks bemoeid, maar Purcell heeft, meer dan een halve eeuw na Ravenscroft een aantal catches gekomponeerd op dusdanig gekruide teksten, dat de Purcell Edition aan het begin van deze eeuw het raadzaam achtte gekuiste versies te publiceren. Overigens zal Purcell, als organist van Westminster Abbey, wel over andere betaalmiddelen beschikt hebben dan de soldaten die tijdens de Civil War in diezelfde Westminster Abbey hun onderkomen hadden en '... who brake down the Organ and pawned (verpandden) the Pipes at severall Ale-houses for Pots of Ale'.